

ژورنال علمی و پژوهشی مطالعات فرهنگی

سال هفتم علوم انسانی

آسیب شناسی و مستندسازی هنر ملیه کاری طلا در تبریز

چکیده

ملیله کاری در ایران از دیرباز جزو هنرهای فلزی غنی ما ایرانیان بوده است، ولی به علل مختلف در دوره‌های گوناگون وضعیت متفاوتی پیدا کرده است. امروزه افراد انگشت شماری در این زمینه به فعالیت مشغول اند و روزبه روز از تعداد آنها کاسته می‌شود، چراکه سختی کار و نبود درآمد کافی، صبر و تحمل مشقات این هنر را از آنها گرفته و ادار به ترک کار یا کم کاری شان کرده است. ولی در میان آنها، افرادی هم هستند که با عشق به کار، به تلاش بی وقفه شان ادامه می‌دهند. در پژوهشی که در این حیطه صورت گرفت، علاوه بر بررسی این هنر از دیدگاه آسیب شناسی و بررسی علل رکود و تبیین نیازهای کنونی جهت رشد و ارتقای هر چه بیشتر آن، هنرمندان پیش کسوت این رشته شناسایی شده‌اند و نیز طرح‌های اصیل آثار قدیمی ملیله کاری طلا معرفی دوباره شده است.

واژگان کلیدی: هنرهای سنتی، ملیله کاری طلا، طرح و نقش، آسیب شناسی، تبریز

این پژوهش با هدف بررسی خاستگاه فرهنگی این هنر و بررسی وضعیت کنونی آن شکل گرفته که علاوه بر شناسایی استادان پیش کسوت در قید حیات که تعدادشان تنها به دو نفر می‌رسد - و نزدیک به هشتاد سال دارند - طرح‌ها و نقوش اصیل و قدیمی آثار

ملیله کاری طلا با کمک آنها تدوین و طبقه بندی شدند که اکثراً از باقی مانده کاغذ پاره‌های کهنه موجود استخراج گردیده‌اند. همچنین در مطالعه کیفی وضعیت ملیله کاری در میان افراد شاغل به آن، به کارگیری روش‌های نامناسب مراحل تولید توسط هنرمندان جهت تسهیل در انجام کار و به علت گرانی مواد اولیه و نبود درآمد کافی، معلوم شد و نیز اینکه آثار تولیدی در پی استفاده از روش‌های غیرسنتی، ماهیتی غیراصیل و نامتناسب با طرح‌ها و نقش‌های رایج در این هنر یافته‌اند که با ادامه این روند، احتمالاً شاهد انحطاط کمی و کیفی این هنر در این منطقه خواهیم بود.

این پژوهش طی ۲۴ ماه مطالعه و بررسی از طریق روش‌های میدانی (پرسش‌نامه‌ای، مصاحبه‌ای و مشاهده‌ای) صورت گرفته که نتایج آن به صورت مستند (در قالب فیلم و نوشته) موجود و قابل ارائه است.

تاریخچه ملیله کاری در تبریز

«تبریز یکی از قدیمی‌ترین مناطق ایران است و مجموعه آثار تاریخی و نشانه‌های باستان‌شناختی که از محل‌های مختلف آن در نتیجه حفاری‌های مجاز و غیرمجاز به دست آمده است، دلالت بر دیرینگی و قدمت تاریخی این شهر دارد.» (رضازاد عمو زین الدینی، ۱۳۸۲، ص ۱۰)

«مجموعه بازار تبریز یکی از بازارهای بزرگ تاریخی و زیبای ایران و خاورمیانه است. عواملی مانند سبک معماری، آرایش مغازه‌ها، کثرت تیمچه‌ها، کاروان‌سراها، دالان‌ها، راسته‌ها و همچنین انواع مشاغل و حرفه‌ها، و وجود تعداد بسیاری مدرسه و مسجد که عمدتاً از سابقه تاریخی برخوردارند، این بازار را به نمونه عالی محیط تجارت، کسب و زندگی اسلامی و شرقی تبدیل کرده است. در طول تاریخ نیز،

این بازار مورد توجه تجار و جهان‌گردان ایرانی، عرب و اروپایی، مثل مقدسی، یاقوت حموی، زکریا محمد قزوینی، ابن بطوطه، حمدالله مستوفی، کلاویخو، تاورنیه و شاردن قرار گرفته و به دلیل زیبایی بی‌کرانش ستوده شده است.» (همان، ص ۱۱۹)

از زیباترین و مهم‌ترین بازارهای تبریز، بازار، کاروان‌سرا و تیمچه امیر است که در حال حاضر از مراکز عمده تجارت و صادرات فرش و بورس طلا و جواهر و منسوجات محسوب می‌شود. بانی این بازار میرزا محمدخان امیر نظام زنگنه بوده و تاریخ بنای آن به ۱۲۵۵ قمری می‌رسد. این بازار که امروز اکثریت قریب به اتفاق آن صنف فروشنده طلا و جواهر هستند، تا حدود سال ۱۳۲۴ شمسی محل کسب بزازان و پارچه فروشان بوده است، ولی از آن به بعد تعداد انگشت شماری تحت عنوان زرگر با کیفیت خاص آن زمان به کسب و کار مشغول گشتند، بدین ترتیب که مغازه‌ها بدون زیب و زینت و عاری از هرگونه آرایش و پیرایش بوده و سکوهایی جهت کار و نشستن در آنها تعبیه شده بود و جز میزی کوتاه و کوره زرگر و لوازم دست ساخته و چراغی فتیله سوز معروف به «لنتر» چیز دیگری در آن جا نبوده است. و آنچه در آن دوران به زرگری معروف بوده جز جمعی شامل استادکار و شاگردانی با علاقه و ایمان نبوده است و انواع مصنوعات طلائی از جمله ملیله کاری‌های ظریف پر ساخت و پرداخت، حاصل تمام تلاش‌های آنها بوده است.

البته در افواه زرگران قدیمی، بازار زرگران یا «زرگر بازار» به بازار امیر امروزی اطلاق نمی‌گردد، بلکه باید دانست که در حوالی سال ۱۳۲۴ و قبل از آن از اول راسته بازار کنونی تا اول قندفروشان، بازار زرگران نام داشته است و اکثریت زرگران حوالی سال مذکور که تعدادشان از سی نفر تجاوز نمی‌کرده است، در همان بازار به کسب و کار مشغول بوده‌اند و طبق اظهارات پیش کسوتان صنف، رقم یادشده در سال ۱۳۳۰ حدوداً شامل ۶۵ مغازه زرگری بوده است.

نکته جالب اینکه در آن زمان بازار امیر تبریز در سطح کشور، بازار منحصربه‌فردی بوده که زرگرانش معروف و مصنوعات طلائی اش مشهور بوده است و بعد از آن سال‌ها بقیه مغازه‌ها نیز تبدیل به مغازه‌های زرگری شده و ملیله کاری‌های زیبا، محصول تمام فعالیت‌های آنها بوده است و تا چند سال اخیر، این فعالیت‌ها ادامه پیدا کرده است، ولی به علت برخی مسائل که ذکر آن خواهد رفت، فعالیت در این حیطه کم شده و روزبه روز از رونق آن کاسته شده است. این هنر از دیرباز جزو هنرهای اصیل و بومی این منطقه بوده است و آثار طلائی به جامانده، حاکی از اصالت و ابهت منحصربه‌فرد این هنر است. با بررسی طرح‌ها و نقش‌های به جامانده و همچنین نحوه کار و نوع تجهیزات موجود راحت‌تر می‌توان به سطح ظرافت این هنر و میزان درایت هنرمندان آن دست یافت.

متأسفانه امروزه آن طرح‌ها و نقش‌های اصیل و بومی در حال فراموشی است و احیای آنها امری لازم و ضروری به نظر می‌رسد، چراکه امروزه تولید محصولات دستی نشانه فرهنگ و تمدن هر کشوری است و نه تنها در کشورهای جهان سوم، بلکه در برخی ممالک پیشرفته نیز مورد توجه خاص قرار گرفته و به ویژه کشورهای

مهد صنایع دستی می‌کوشند تا با اتخاذ تدابیر حمایتی و سیاست‌های تشویقی، موجبات رشد و توسعه صادرات صنایع دستی را، که یکی از اقلام مهم صادراتی نیز به حساب می‌آید، فراهم کنند.

مختصری درباره هنر ملیله کاری طلا در تبریز

همان طور که گفته شد، هنر ملیله کاری طلا از دوران قدیم در منطقه آذربایجان جزو هنرهای بارز و شناخته شده بوده و آثار ملیله کاری طلا، زینت بخش زنان و نوجوانان بوده است.

ملیله هنری است که با استفاده از مفتول‌های باریک فلزی و با اتکا به طرح و نقش اصیل، آثاری مجوف و پرنقش و نگار به وجود می‌آورد.

متأسفانه اکثر آثار قدیمی ملیله کاری به علت ذوب و استفاده مجدد از آن از دوران قاجاریه به بعد تبدیل به سرقلیان، گیره استکان، سینی و... شده‌اند. با این حال، آثار قدیمی بسیار زیبا از آنها به جا مانده است.

ملیله کاران تبریزی هم از قدیم الایام در ساخت آثار ملیله‌ای بسیار چیره دست بوده‌اند و زیورآلاتی چون دست بند، گردن بند، گوشواره، النگو، جای دعا و... را در طی سالیان متمادی ساخته‌اند. روش کار آنها به این صورت بوده است که بعد از ذوب کردن طلای مورد نیاز در بوته، آن را درون قالبی مستطیل شکل به نام «ریچه» می‌ریختند و بعد از سرد شدن آن را، که به شکل شمش است، از شیار ریچه درمی‌آوردند. البته باید خاطر نشان کرد اکثراً طلای پایه مصرفی از طلاهای کهنه تأمین می‌شود و جهت پایین آوردن نقطه ذوب از بوراکس به عنوان کمک ذوب استفاده می‌کنند.

بعد از این مرحله شمش به دست آمده را در داخل دستگاه نورد، به مفتول‌هایی با قطر کم‌تر تبدیل می‌کنند و سپس توسط دستگاه حدیده کشی آن را به صورت سیم‌هایی باریک درمی‌آورند.

در مرحله بعد دوسر سیم‌های طلا را که عموماً سیم‌هایی به شماره ۲۵ هستند، مابین دو قطعه چوب می‌تابند و آن را دولتاب می‌کنند. بعد از هر مرحله تابیدن مفتول‌های تابیده کلاف شده را حرارت می‌دهند تا نرم‌تر شود و قابلیت تابیدگی بالاتری داشته باشد. بعد مفتول‌های تابیده را از داخل دستگاه نورد عبور می‌دهند تا به شکل نوار پهن مضرسی درآید. به نوار به دست آمده نوار ملیله می‌گویند.

بعد از این مرحله، نوبت به مرحله شکل دهی نوار ملیله می‌رسد. این مرحله ظریف‌ترین مرحله کار و مؤید دقت، سلیقه و ذوق هنرمند ملیله ساز است. در این مرحله فرم اصلی دیواره را توسط یک قالب که می‌تواند از جنس مس، آهن، چوب و یا حتی مقوا باشد درمی‌آورند و سپس آن را روی صفحه‌ای نسوز قرار می‌دهند.

بعد از این مرحله مفتول طلایی شماره ۵۵ را به عنوان دیواره دور قالب به وسیله جفت یا پنس می‌کشند و عمل دیواره کشی را انجام می‌دهند. بعد دو سر مفتول طلایی به هم رسیده را لحیم کاری می‌کنند. حال دیواره اصلی آماده است و بعد از این مرحله، مرحله پرکردن کار با ریزنقش‌ها شروع می‌شود. البته در برخی موارد قسمتی از کار توسط قالب تهیه و به کار اضافه می‌شود. ریزنقش‌های رایج در ملیله کاری طلا با نقره تفاوت دارد. از جهت اینکه طلاگران تر است و استفاده زیاد از آن مقرون به صرفه نیست، ریزنقش‌هایی ساده‌تر را می‌طلبند. ریزنقش‌های رایج در ملیله کاری در تبریز که با نام‌های

محل‌ی ارائه می‌شوند، عبارت اند از:

۱- واو (وو) - (ته جوز) که به شکل «و» است و در اصطلاح به بچه واو نیز شهرت دارد.

گفتنی است که کلمه ته جوز در زبان ترکی یعنی تک چشم.

۲- پر طاووس

۳- بورما

گفتنی است که کلمه بورما در زبان ترکی یعنی شیئی که بیچانده شده است.

۴- هفت هشت

۵- جاوارسا یا گوآرسه

بعد از ساختن ریز نقش‌ها، آنها را درون دیواره اصلی جاگذاری می‌کنند و برای اتصال موقت بین ریز نقش‌ها آنها را قبل از قرار دادن در محل اصلی خود در محلول بوراکس و آب که در اصطلاح شیریه گفته می‌شود، فرو می‌برند و سپس جاگذاری می‌کنند.

بعد از این مرحله کار را باید لحیم کاری کرد.

در ترکیب لحیم از طلا، نقره و کادمیم استفاده می‌شود که نسبت هر یک از این مواد بنا به تجربه به صورت زیر است:

به طور مثال در یک شمش ۵ گرمی طلا نسبت ترکیبات لحیم به صورت زیر است:

که از ۱/۶۳ گرم مورد نظر ۱ گرم کادمیم و ۰/۶ گرم نقره است.

در فرمول بالا ۹۹۵ عیار طلای خالص یا همان ۲۴ عیار بوده و ۷۵۰ عیار طلای ۱۸ عیار است. در این فرآیند کادمیم نقش گداز آور را دارد و به عنوان کمک ذوب یا عاملی برای پایین آوردن نقطه ذوب به کار می‌رود. نقره به کاررفته هم عموماً از سکه‌های قدیمی نقره‌ای تأمین می‌شود.

در فرمول ذکر شده می‌توان به جای نقره از مس نیز استفاده کرد که در نتیجه لحیم ما سخت‌تر خواهد شد و رنگ قرمز تری خواهد داشت. فرمول محاسبه درست به همان

حالت خواهد بود که در ۱۰ گرم طلا به صورت زیر به دست می‌آید:

۳/۲۶ نسبت مس و کادمیم است که در چنین حالتی بیشتر بنا به تجربه اندازه هر کدام مشخص می‌شود. بعد از به دست آوردن ترکیب لحیم آنها را ذوب و درون ریچه به شمش تبدیل می‌کنند. سپس شمش را نورد و به صورت ورقه‌ای درست می‌کنند و حین کار آن را با قیچی زرگری به قطعات ریز قابل استفاده تبدیل می‌کنند. بعد روی قسمت‌هایی از کار که باید لحیم کاری شود می‌گذارند و سپس مقداری پودر تنه کار روی کار می‌باشند. بعد آن را آتش کاری می‌کنند تا لحیم روی کار ذوب شود و قسمت‌های مختلف کار را به هم بچسباند.

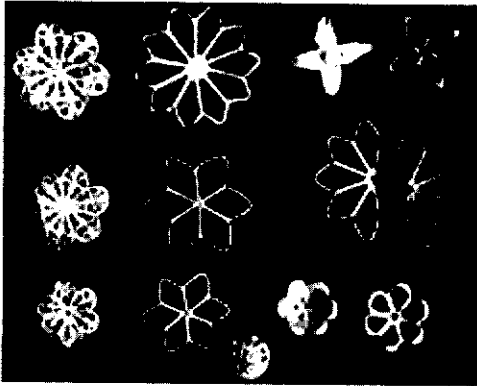
بعد از مرحله لحیم کاری و محکم شدن ملیله‌ها در جای خود، کار را در داخل محلولی با نام محلی چسلاتا می‌ریزند. البته به این محلول ۲ تا ۳ قاشق تیزاب سلطانی هم اضافه می‌کنند تا کار براق‌تر شود. قبل از انجام آن، بهتر است کار را حرارت دهند تا بهتر پرداخت شود. بعد از اینکه شیء ملیله مدتی در محلول ذکر شده باقی ماند و زرد شدن آن را از داخل محلول درمی‌آورند و با آب می‌شویند.

بعد از این مرحله آن را داخل شوره قرار می‌دهند و به آن حرارت مستقیم می‌دهند. در این مرحله به تدریج شوره آب می‌شود و ناخالصی‌های کار را از بین می‌برد و به آن جلایی تازه می‌بخشد. سپس کار را داخل آب جوشیده می‌ریزند و بعد با مسواک تمیز می‌کنند و بعد

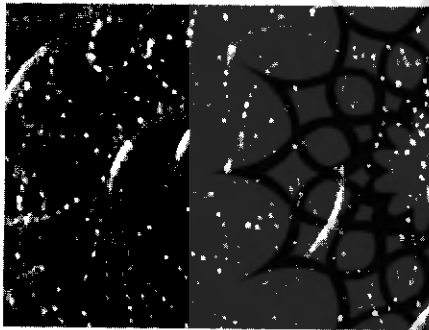

تصویر ۶: قالب اصلی دیواره

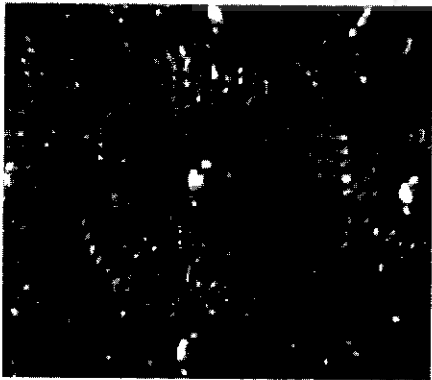
تصویر ۷: کارهای دیواره کشی شده و پر شده با ریز نقش ها

تصویر ۸: ته جوز یا واو

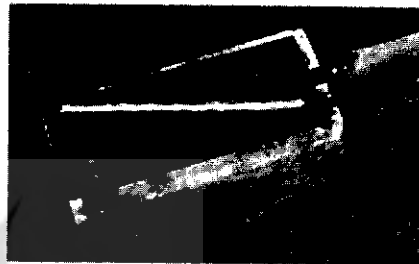
تصویر ۹: ریز نقش پر طاووس که از پیچاندن و جا گذاری طولیل نوار ملیله به دست می آید.

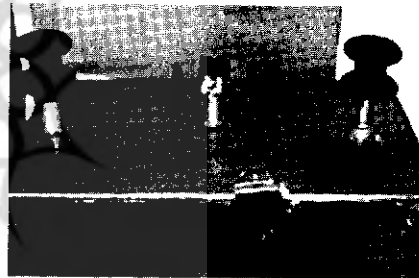
تصویر ۱۰: ریز نقش بورما که از پیچش دایره وار نوار ملیله به دست می آید.

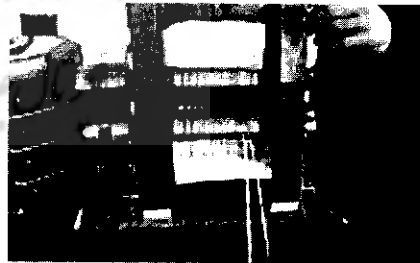
تصویر ۱: بوته چینی جهت ذوب کردن فلز

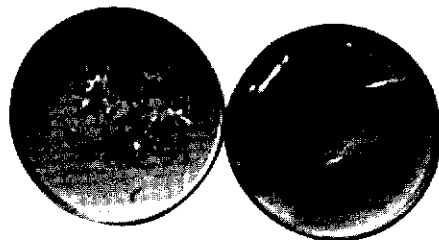
تصویر ۲: ریچه میله ای جهت شمش کردن فلز

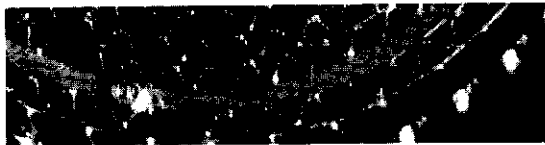
تصویر ۳: دستگاه حدیده کشی

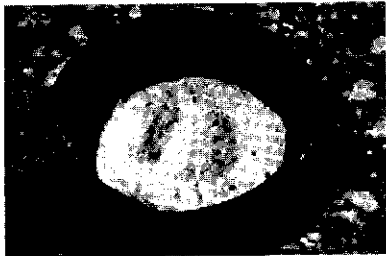
تصویر ۴: نورد جهت نازک کردن مفتول

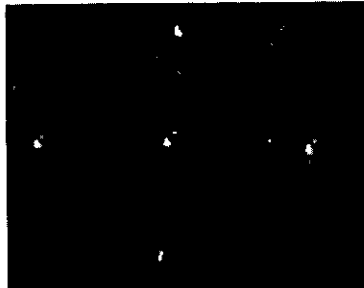
تصویر ۵: نوار ملیله و ریز نقش های درست شده در کنار آن

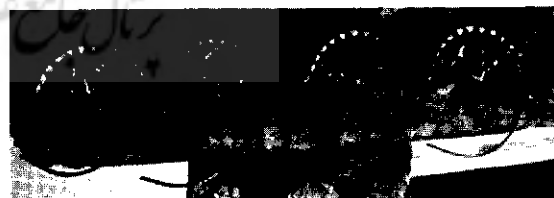
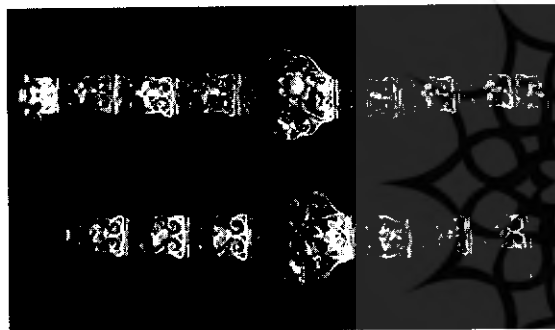
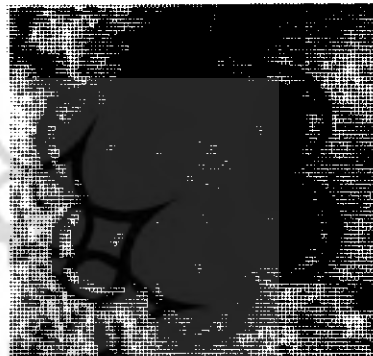
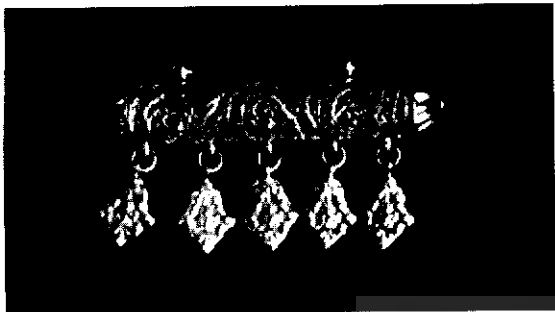
تصویر ۱۱: این ریز نقش از فشردن نوار ملیله در ماشین چرخ دنده به دست می آید.

تصویر ۱۲: پودر تنه کار مورد استفاده در لحیم کاری

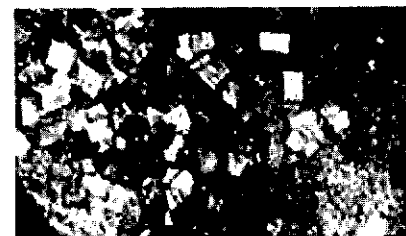
تصویر ۱۳: جاوارسا همان گوی‌های گروی تزیینی کوچکی است که جهت تزیین، روی کار اضافه می‌شود.

تصاویر ۱۳ و ۱۴ و ۱۵: کارهای پر شده با ریز نقش ها

تصاویر ۱۸ و ۱۹ و ۲۰ و ۲۱: کارهای تمام شده ملیله کاری طلا

تصویر ۱۶: ورقه لحیم خرد شده به قطعات ریز تر

با فرجه برنجی اقدام به پرداخت کار می‌کنند. برای خشک کردن کار آن را داخل ظرف فلزی که حاوی براده چوب است، می‌ریزند و ظرف را از زیر حرارت می‌دهند. این عمل باعث خشک شدن آب داخل منافذ کار هم می‌شود.

البته بعضی از هنرمندان پیش کسوت ملیله کار، مقداری ریشه گیاه چوغان را با آب و تاید مخلوط می‌کنند و سپس با فرجه برنجی کار را می‌سایند. همچنین هنگام پرداخت کار با شوره یک قطعه طلای ۲۴ عیار را داخل آن قرار می‌دهند تا رنگ طلایی بهتری به کار بدهد. در این مرحله کار پرداخت هم به اتمام می‌رسد و کار آماده است.

مستندسازی طرح‌های قدیم و اصیل هنر ملیله کاری تبریز

طرح‌ها و نقش‌های ملیله کاری طلا در تبریز، جزو طرح‌های اصیل و قدیمی این هنر است و با طرح‌های ملیله کاری نقره تفاوت‌های بسیاری دارد. ولی متأسفانه امروزه تحت تأثیر شرایط مختلفی، از جمله سختی مراحل تولید و هزینه بر بودن مراحل، از کیفیت آنها کاسته شده و روزبه روز سیر نزولی را طی می‌کند، به طوری که ملیله کاران جوان تبریزی دیگر حتی اسم طرح‌های قدیمی را هم نمی‌دانند و به جز یکی-دو مورد

ساده، توان اجرای نقش‌های قدیمی را هم ندارند. با بررسی‌های میدانی که حول این محور پدید آمد، فقط دو استادکار پیش کسوت شناسایی شدند که با تکیه بر اصول قدیمی و با وجود تمام سختی‌ها، همچنان در این زمینه فعال اند: آقایان جلیل کوچه مشکی و محمدحسین آقاپور قاضی جهانی.

با کمک و همیاری این استادان، طرح‌های قدیمی هنر ملیله کاری طلا که بر روی کاغذپاره‌های کهنه باقی مانده‌اند، جمع‌آوری و تدوین شدند تا به صورت منبعی کامل از نقش‌های قدیمی بعدها در اختیار هنرمندان جوان این رشته قرار گیرند.

قابل توجه است که نحوه نقش‌اندازی هنرمندان ملیله کار به این صورت بوده است که بعد از اتمام مرحله لحیم کاری آثار خود را در معرض شعله چراغ الکلی قرار می‌دادند و از دوده جمع شده بر روی کار به عنوان عامل انتقال طرح و نقش خود بهره می‌گرفتند. طرح‌هایی چند از هنرمندان پیش کسوت در تصاویر ۲۲ تا ۳۶ ارائه می‌گردند.

آسیب‌شناسی هنر ملیله کاری طلا در تبریز

ملیله کاری طلا در تبریز جزو هنرهای اصیل و بومی این منطقه است که زمانی دارای رونق و رواج فراوان بود و خریداران بسیاری داشت. هم‌اکنون به دلایل مختلف از رونق آن کاسته شده و روند رو به رکودی را طی می‌کند.

متأسفانه دشواری مراحل کار و هزینه بر بودن این مراحل، همچنین نبود درآمد کافی باعث شده هنرمندان شاغل در این زمینه یا از کیفیت آن بکاهند و یا اصلاً آن را ترک و به کار دیگری گرایش پیدا کنند و همه می‌دانیم اگر این روند همین‌طور ادامه پیدا کند، شاهد فراموشی این هنر خواهیم بود.

با بررسی میدانی که از طریق روش‌های پرسش‌نامه‌ای، مشاهده‌ای و مصاحبه‌ای صورت پذیرفت، تعدادی افراد به ظاهر شاغل در این کار شناسایی شدند. در این میان فقط دو نفر بودند که به اصول سنتی و اصیل این هنر احاطه داشتند و همچنان وفادار به این اصول به کار خود ادامه می‌دادند، ولی تأسف این جاست که سن آنها مجال ادامه

کار بیشتر را نمی‌دهد، چراکه حدود هشتاد سال سن دارند و مسئله اصلی این جاست که در صورت نبود این دو، حتماً این هنر بومی دچار فراموشی خواهد شد و از بین خواهد رفت.

البته شایان ذکر است جوانانی هم به این حرفه اشتغال دارند، ولی متأسفانه باید اذعان داشت وجود این افراد نه تنها باعث پیشرفت کار نشده، بلکه با اقداماتی ناآگاهانه از طرف ایشان، تمام چهارچوب و اصول کار از بین رفته و به علت اینکه آثار کیفیت خوبی نداشته، بازار کار این هنر دچار رکود و ادامه کار برای فعالان این امر بسیار دشوار شده است.

از جمله اقدامات مخربی که در این حیطة انجام شده، روش ابداعی و تقلبی ساخت نوار ملیله است.

روش تقلبی ساخت نوار ملیله: در این روش نوار ملیله کاملاً متفاوت با روش سنتی ساخته می‌شود. در روش سنتی همان‌طور که ذکر آن رفت، بعد از به دست آوردن دو مفتول باریک شماره ۲۵، این دو درهم تنیده و طی مراحلی نورد می‌شود که حاصل کار، نواری مضرس است که نرم و قابل انعطاف است و حرارت‌های مکرر حین کار این خاصیت را بیشتر می‌کند.

در روش جدید، افراد جوان مفتول شماره‌های بالاتر را که بسیار کلفت‌تر است مستقیماً نورد می‌کنند و با قیچی دنداندار دیواره‌های مفتول را می‌برند که محصول، نواری مضرس شبیه نوار ملیله است، ولی نرمی و انعطاف و ظرافت آن را ندارد. با روی کار آمدن

چنین نواری، نقش‌های ظریف قابل اجرا نیست و فقط یکی-دو طرح بسیار ساده قابل اجراست که زیبایی کارهای اصیل را هم ندارد و کار نهایی کاری زمخت و بی روح به نظر می‌رسد و خریدار از آن لذت نمی‌برد و این عمل منجر به رکود بازار آن گشته است.

عمل مخرب دیگری که به تازگی صورت پذیرفته قالب‌گیری از آثار ملیله اصلی و تولید آثار قالبی شبیه به کارهای ملیله است.

قالب‌گیری از آثار ملیله کاری: در این روش از آثار ملیله کاری شده دستی، قالب می‌گیرند و قالب به دست آمده را در دفعات مکرر با طلای مذاب پر و اقدام به تولید آثاری شبیه به کارهای ملیله می‌کنند. با توجه به اینکه آثار طلا به صورت وزنی فروخته می‌شوند، ارزش کار تمام شده یک اثر ملیله کاری سنتی با یک اثر قالبی تفاوتی ندارد و به میزان ظرافت کاری، وقت، هزینه، انرژی و مهارت هنرمند ملیله کار بهایی داده نمی‌شود. در نتیجه انگیزه کار از آنها گرفته شده است.

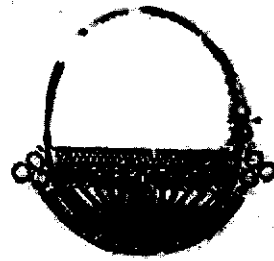
از عوامل دیگر می‌توان به آموزش نادرست در این زمینه اشاره کرد. **آموزش نادرست به جوانان:** به علت وجود روش‌های تقلبی و قالب‌گیری آثار، متأسفانه دیگر خبری از آثار اصیل و سنتی نیست و افراد جوان اکثراً وارد فضایی نامناسب شده و به علت نبود مهارت کافی، آموزش غلط دیده‌اند و آثاری بسیار ضعیف و زشت تولید کرده‌اند و حتی اکثراً با طرح‌ها و نقش‌های اصیل آشنایی اولیه هم ندارند.

مشکل دیگری که در این زمینه دیده می‌شود، عدم تشخیص درست خریداران آثار ملیله کاری طلاست.

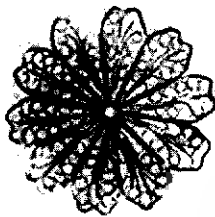
عدم آگاهی خریداران: تشخیص ضعیف خریداران، خصوصاً افرادی که این آثار را خرید و فروش و در اصل نقش دلالت را بازی می‌کنند باعث شده هیچ تفاوتی بین آثار ظریف و زیبا و اصیل دستی با آثار قالبی، بدل و ضعیف ملیله کاری نباشد و در نتیجه انگیزه هنرمند

تصویر ۲۷: آویز موسوم به پنقشه

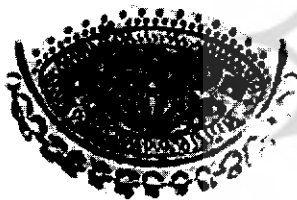
تصویر ۲۲: گوشواره ملیله موسوم به گوشواره تخته

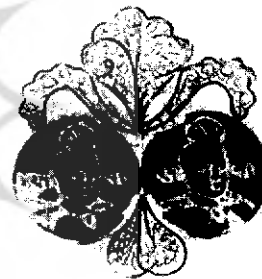
تصویر ۲۸: آویز موسوم به جول (گل)

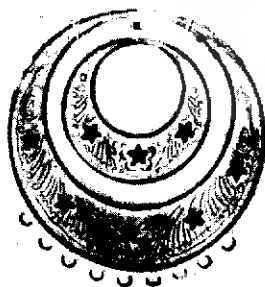
تصویر ۲۳: آویز گردن بند موسوم به اشک

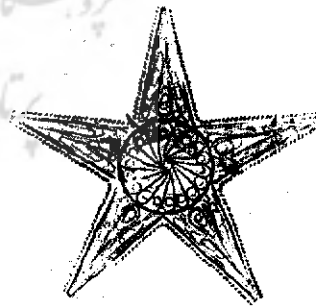
تصویر ۲۹: آویز موسوم به تخته همراه باگوی در زیر آن

تصویر ۲۴: آویز موسوم به تاج برای سکه

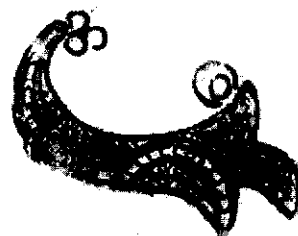
تصویر ۳۰: آویز موسوم به ماه و ستاره (آی و اولدوز)

تصویر ۲۵: آویز موسوم به اولدوز (ستاره)

تصویر ۳۱: طرح تلفیقی گردن بند و گوشواره ملیله

تصویر ۲۶: آویز موسوم به اژدری

ملیله کار برای طراحی و ساخت اصولی و توجه به معیارهای سنتی را گرفته و باعث افول و رکود کمی و کیفی این هنرگشته است. افرادی هم که در این حیطه تا به حال دوام آورده و به اصول سنتی این هنر وفادار مانده‌اند در خصوص امور معیشتی از مجراهای اقتصادی دیگر از جمله خرید و فروش طلا، وارد عمل شده‌اند، وگرنه با ملیله کاری صرف توان ادامه زندگی را نداشته‌اند.

از سوی دیگر با روی کار آمدن محصولات خارجی بدل، بازار کار این هنر دچار رکود شده است و با وجود کیفیت بالاتر هم توان رقابت با کارهای خارجی را ندارد.

آثار خارجی بدل: در این زمینه، به علت واردات محصولات طلایی خارجی، از جمله آثار هنری قالبی مینا کاری شده پر تالو و پر زرق و برق، دیگر جایی برای فروش آثار ایرانی نمانده و متأسفانه منجر به از بین رفتن هنرهای بومی شده است و به دلیل عدم تشخیص خریداران، آثار خارجی فروش بهتری داشته و عرصه را برای فروش آثار داخلی سنتی تنگ تر کرده است.

اگر چنین روندی ادامه پیدا کند و هیچ حمایتی از این هنر در جهت حفظ و احیای طرح‌ها و نقش‌های اصیل صورت نپذیرد، به زودی شاهد انحطاط کامل کمی و کیفی این هنر خواهیم بود.

نتیجه گیری

ملیله کاری تبریز جزو هنرهای اصیل و زیبای این منطقه است، ولی امروزه به دلایل گوناگون از اهمیت آن کاسته شده است. با بررسی مشکلات موجود و ارائه راهکارهای مناسب، می‌توان در احیای آن کوشید. از جمله این راهکارها می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- دقت در ساخت و مراحل تولید ملیله با حفظ اصالت‌های این هنر و پرهیز از هرگونه تقلب و کم کاری
- جمع آوری و تدوین و مستندسازی این هنر و احیای آن و بازیابی طرح‌ها و نقش‌های سنتی

- تلفیق هنر ملیله کاری طلا با سایر هنرها از جمله مینا کاری و مرصع کاری در جهت تنوع بخشیدن به تولیدات و رقابت بهتر با محصولات خارجی

- حمایت همه جانبه سازمان‌های ذی ربط در جهت احیا، رشد و ارتقای این هنر

- قدردانی از هنرمندان پیش کسوت و ارائه تسهیلاتی جهت ادامه کار آنان و استفاده از تجربیات استادان در نشر و ترویج این هنر

- استفاده از تجربیات هنرمندان برجسته جهت آموزش صحیح به هنرآموزان جوان

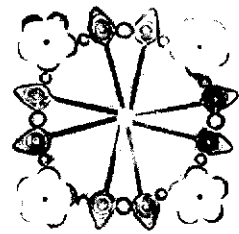
- ایجاد مجتمع‌های فروشگاه‌های و نمایشگاهی جهت ارائه بهتر آثار و فروش کار با توجه به استانداردهای لازم و کافی و از بین رفتن عوامل واسطه از جمله دلالان بازاری

- ایجاد فضاهای کارگاهی جهت کار بهتر و از بین بردن مشکل تأمین وسایل و ابزار برای هنرآموزان این هنر.

منابع

علاوه بر مطالبی که در پی تحقیقات میدانی به عمل آمد، از منابع زیر نیز بهره گرفته شد:

رضازاد عمو زین الدینی، مجید، «تاریخ تبریز (از دوران باستان تا برآمدن مفلان)»، تبریز، نشر اختر، چاپ دوم، ۱۳۸۲
«مجملی بر تاریخچه بازار امیر و حرفه زرگری»، اتحادیه زرگران تبریز.

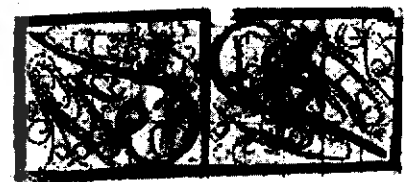
تصویر ۲۲: طرح تلفیقی آویز گردن بند گل بنفشه و ریز نقش بورما

تصویر ۲۳: طرح باز شده یک دست بند

تصویر ۲۴: طرح باز شده یک دست بند

تصویر ۲۵: طرح یکی از اجزای یک دست بند

تصویر ۲۶: طرح آویز موسوم به گل لاله